

THE ROLE OF THE FAMILY AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS IN SHAPING YOUNG PEOPLE'S CREATIVE AND CONSTRUCTIVE ATTITUDES TOWARD WORK: A SOCIO-PHILOSOPHICAL ANALYSIS IN THE CONTEXT OF NEW UZBEKISTAN

Ilkhom Mustafoyevich Rajabov

Head of the Information and Spiritual-Educational Affairs Group, Office Management Department, Central Mining Administration, Joint-Stock Company "Navoi Mining and Metallurgical Company"; Independent Researcher at Bukhara State Pedagogical Institute

Email: ilxom.radjabov@mail.ru

Bukhara, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: youth, labor, creative labor, constructive attitude, labor values, labor habitus, family, mahalla, civil society, NGOs, volunteering, social capital, social-labor capital, New Uzbekistan.

Received: 04.09.26

Accepted: 05.09.26

Published: 06.09.26

Abstract: The article provides a socio-philosophical analysis of the role of family and civil society institutions in shaping young people's creative and constructive attitudes toward work in the context of contemporary global transformations and the New Uzbekistan. Attitudes toward work are conceptualized not merely as outcomes of individual motivation but as the result of a complex process of socialization involving the family, mahalla, education, non-governmental non-profit organizations, volunteering, peer environments, and digital communication spaces. Drawing on Pierre Bourdieu's concept of habitus, the study develops the notion of "labor habitus".

OILA VA FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING YOSHLARNING MEHNATGA KREATIV-KONSTRUKTIV MUNOSABATINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI: YANGI O'ZBEKISTON KONTEKSTIDA IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL

Ilxom Mustafoyevich Rajabov

"Navoiy kon-metallurgiya kombinati" Aksiyadorlik jamiyati Markaziy kon boshqarmasi, Boshqarma Ofis menejer bo'limi, Axborot va ma'naviyat – ma'rifat guruhi rahbari, BuxDPI mustaqil tadqiqotchisi

Email: ilxom.radjabov@mail.ru

Buxoro, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: yoshlar, mehnat, kreativ mehnat, konstruktiv munosabat, mehnat qadriyati, mehnat habitusi, oila, mahalla, fuqarolik jamiyati, NNT, volontyorlik, ijtimoiy kapital, ijtimoiy-mehnat kapitali, Yangi Oʻzbekiston.

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy global transformatsiyalar va Yangi Oʻzbekiston sharoitida yoshlarning mehnatga kreativ-konstruktiv munosabatini shakllantirishda oila va fuqarolik jamiyati institutlarining roli ijtimoiy-falsafiy jihatdan tadqiq etilgan. Mehnatga munosabatning shakllanishi individual motivatsiya bilan cheklanmay, oila, mahalla, taʼlim, nodavlat notijorat tashkilotlari, volontyorlik harakatlari, tengdoshlar muhiti va raqamli kommunikatsiya makonining oʻzaro taʼsiri natijasida yuzaga keladigan murakkab ijtimoiylashuv jarayoni sifatida asoslangan. P. Bourdieu tomonidan ishlab chiqilgan habitus konsepsiyasi asosida “mehnat habitusi” tushunchasining mazmuni ochib berilgan.

**РОЛЬ СЕМЬИ И ИНСТИТУТОВ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В
ФОРМИРОВАНИИ КРЕАТИВНО-КОНСТРУКТИВНОГО ОТНОШЕНИЯ
МОЛОДЕЖИ К ТРУДУ: СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ В
КОНТЕКСТЕ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА**

Илхом Мустафоевич Раджабов

Руководитель группы информационно-просветительской и духовно-просветительской работы отдела офис-менеджмента Управления Центрального рудоуправления Акционерного общества «Навоийский горно-металлургический комбинат», независимый исследователь Бухарского государственного педагогического института

Email: ilxom.radjabov@mail.ru

Бухара, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: молодежь, труд, креативный труд, конструктивное отношение, трудовые ценности, трудовой габитус, семья, махалля, гражданское общество, ННО, волонтерство, социальный капитал, социально-трудовой капитал, Новый Узбекистан.

Аннотация: В статье с социально-философской точки зрения исследуется роль семьи и институтов гражданского общества в формировании креативно-конструктивного отношения молодежи к труду в условиях современных глобальных трансформаций и Нового Узбекистана. Формирование отношения к труду рассматривается не только как результат индивидуальной мотивации, но и как сложный процесс социализации, осуществляемый посредством взаимодействия семьи, махалли, образования, негосударственных некоммерческих организаций, волонтерских движений, среды сверстников и цифрового коммуникативного пространства. На основе

Kirish. XXI asr mehnat munosabatlaridagi o'zgarishlarning tezligi va ko'lami bilan oldingi industrial rivojlanish bosqichlaridan sezilarli farq qiladi. Raqamlashtirish, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt, xizmatlar sektorining kengayishi, platformaviy iqtisodiyot va moslashuvchan bandlik shakllari "kasb", "ish joyi", "bandlik", "professional muvaffaqiyat" hamda "karyera" tushunchalarining an'anaviy mazmunini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Bunday vaziyatda yoshning mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi faqat muayyan kasbiy bilimni egallashi bilan belgilanmaydi. Undan o'zgarishlarga moslashish, yangi muammoni ko'ra olish, tashabbus ko'rsatish, mustaqil qaror qabul qilish, hamkorlik qilish va yangi qiymat yaratish qobiliyati ham talab etiladi.

Mazkur o'zgarishlar "mehnatga kreativ-konstruktiv munosabat" kategoriyasini ijtimoiy-falsafiy tadqiqot predmeti sifatida ajratish zaruratini yuzaga keltiradi. Bizningcha, mehnatga kreativ-konstruktiv munosabat — shaxsning mehnatni faqat moddiy ehtiyojni qondirish vositasi emas, balki muammoni aniqlash, yangi yechim ishlab chiqish, ijtimoiy foydali qiymat yaratish, o'z salohiyatini ro'yobga chiqarish va faoliyat natijasi uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish maydoni sifatida idrok etishiga asoslangan faol qadriyatli pozitsiyasidir.

Bunday munosabat o'z-o'zidan shakllanmaydi. Yoshlarning mehnatga munosabati ta'lim muassasasidan ancha oldin oilada boshlanadigan kundalik ijtimoiy tajriba bilan bog'liq. Ota-onaning mehnatga munosabati, uy-ro'zg'ordagi mas'uliyat taqsimoti, mehnat natijasini qadrlash, daromad va xarajatlar haqidagi tasavvurlar yosh ongida mehnatning dastlabki ma'nosini shakllantiradi[1:42].

Biroq yoshning ijtimoiy tajribasi oila chegarasida qolmaydi. Mahalla, ta'lim muassasalari, yoshlar tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, professional hamjamiyatlar, volontyorlik harakatlari va raqamli kommunikatsiya maydonlari ushbu qadriyatlarni kengroq ijtimoiy munosabatlar tizimida sinovdan o'tkazadi. Dastlabki matnda ham mahalla va fuqarolik jamiyati institutlarining mehnatni individual daromad vositasidan tashqari ijtimoiy foydalilik, hamkorlik va jamoaviy mas'uliyat bilan bog'lash xususiyati ajratilgan.

Mazkur masala Yangi O'zbekiston sharoitida alohida ahamiyat kasb etadi. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida mahallaning "faol" modelini joriy etish, mahallalarda yoshlar yetakchilari faoliyatini yo'lga qo'yish, bandlik va tadbirkorlikni rivojlantirish, ijodiy klublar hamda o'qitish markazlarini tashkil etish kabi vazifalar belgilangan. [5] 2026-yil 30-iyundagi rasmiy ma'lumotga ko'ra, "Yoshlar daftari" orqali 1,5 million yoshning muammolari hal etilgan, yosh tadbirkorlar soni esa 287 mingdan oshgan. Bu ko'rsatkichlar

yoshlarni qo'llab-quvvatlashning mahalla, bandlik, ta'lim va tadbirkorlikni birlashtiruvchi institutsional tizimi shakllanayotganini ko'rsatadi. [3]

Shu bilan birga, yoshning mehnat bozoriga kirishi muammosiz jarayon emas. Xalqaro mehnat tashkilotining O'zbekiston bo'yicha dasturiy hujjatida ta'limdan mehnatga o'tish yoshlar bandligining muhim muammolaridan biri sifatida baholanib, yoshlar kvalifikatsiyasi bilan ish beruvchilar talablari o'rtasidagi nomuvofiqlik, ish o'rinlari va mehnat bozori axborotining yetishmasligi qayd etilgan. [8:6–7]

Shundan kelib chiqib, tadqiqotning maqsadi — Yangi O'zbekiston sharoitida oila va fuqarolik jamiyati institutlarining yoshlarning mehnatga kreativ-konstruktiv munosabatini shakllantirishdagi funksional imkoniyatlarini ijtimoiy-falsafiy jihatdan ochib berish va ularning o'zaro integratsiyasiga asoslangan konseptual modelni ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Tadqiqot nazariy-konseptual xarakterga ega bo'lib, unda dialektik, tizimli, aksiologik, institutsional, strukturaviy-funksional va komparativ tahlil metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, konseptual modellash usuli orqali oila va fuqarolik jamiyati institutlari ta'sirining o'zaro aloqadorligi rekonstruksiya qilindi.

Metodologik tayanchlardan biri Pierre Bourdieuning habitus konsepsiyasidir. Bourdieu habitusni shaxsning ijtimoiy tajribasi orqali shakllanib, uning idroki va amaliy xulqini yo'naltiruvchi nisbatan barqaror dispozitsiyalar tizimi sifatida tahlil qiladi [6:72–83].

Tadqiqotning empirik fonini O'zbekistondagi yoshlar, mahalla va bandlikka oid rasmiy ma'lumotlar tashkil etdi. Masalan, Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotiga ko'ra, 15–19 yoshdagi band aholi soni 2024-yildagi 231,7 ming kishidan 2025-yilda 249 ming kishiga yetgan. [2]) Mazkur statistika maqolada sababiy bog'lanishni isbotlash uchun emas, balki yoshlarning mehnat munosabatlariga integratsiyalashuvi sodir bo'layotgan ijtimoiy kontekstni tavsiflash uchun ishlatiladi.

Muhokama. Olingan natijalar mehnatga kreativ-konstruktiv munosabatni faqat individual psixologik xususiyat yoki ta'lim orqali shakllantiriladigan kompetensiya sifatida tushuntirish yetarli emasligini ko'rsatadi. U, avvalo, shaxsning ijtimoiy tajribasi mahsulidir.

Bu nuqtada Yangi O'zbekiston sharoitidagi mahalla modeli alohida metodologik ahamiyatga ega. Klassik G'arb fuqarolik jamiyati konsepsiyalarida oila bilan davlat o'rtasida assotsiatsiyalar va jamoat tashkilotlari muhim vositachi makon sifatida ko'riladi. O'zbekiston sharoitida esa mahalla tarixiy-madaniy institut sifatida ushbu vositachilikning o'ziga xos shaklini namoyon etadi. U bir tomondan kundalik yaqin ijtimoiy aloqalarga, ikkinchi tomondan bandlik, yoshlar, tadbirkorlik va ijtimoiy ko'mak institutlari bilan aloqaga ega.

2025-yilda Toshkentdagi bir mahalla bo'yicha rasmiy ma'lumotda 256 fuqaroning o'zini o'zi band qilgani va 13 kishining tadbirkorlik faoliyatini boshlagani qayd etilgan. [4] Bu alohida mahalla misoli butun mamlakatga umumlashtirilmasligi kerak, biroq mahalla darajasida bandlik va tadbirkorlik mexanizmlarining qanday ishlashi mumkinligini ko'rsatuvchi amaliy illustratsiyadir.

Raqamli fuqarolik muhiti esa mazkur tizimga yangi imkoniyat va yangi qarama-qarshiliklarni olib kiradi. Professional onlayn hamjamiyatlar, masofaviy volontyorlik va raqamli platformalar bilim, hamkor va loyiha imkoniyatlarini topish xarajatlarini kamaytiradi. Biroq real faoliyatning virtual faollik bilan almashtirilishi, "layk"ni ijtimoiy natija sifatida qabul qilish va "tez muvaffaqiyat" stereotipi konstruktiv mehnat motivatsiyasini zaiflashtirishi mumkin. Bu qarama-qarshilik original matnda ham qayd etilgan.

Shu sababli Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlar siyosatining vazifasi yoshni faqat band qilish emas, balki mehnatning faol subyekti sifatida shakllantirishdan iborat bo'lishi zarur. Bandlik miqdoriy ko'rsatkich bo'lsa, kreativ-konstruktiv mehnat munosabati sifat ko'rsatkichidir.

Natijalar.

1. Oila birlamchi "mehnat habitusi"ni shakllantiruvchi institut sifatida

Tahlilning birinchi natijasi shundan iboratki, oila yoshga tayyor mehnat nazariyasini berishdan ko'ra, mehnatni kundalik turmush amaliyoti orqali "tabiiy" xulq normasiga aylantiradi. Shaxs mehnatning qadri, vaqt, javobgarlik, daromad, tejamkorlik, kasbiy muvaffaqiyat va mehnat natijasi to'g'risidagi tasavvurlarni oiladagi takrorlanuvchi tajriba orqali o'zlashtiradi.

Shu asosda mehnat habitusini shaxsning oilaviy va keyingi ijtimoiy tajribasi jarayonida shakllanadigan, uning mehnatni idrok etishi, kasbiy tanlovi, motivatsiyasi va amaliy xulqini yo'naltiruvchi nisbatan barqaror dispozitsiyalar majmui sifatida ta'riflash mumkin.

2. Mahalla mehnat qadriyatining jamoaviy tajribaga aylanish makoni sifatida

O'zbekiston jamiyatining o'ziga xosligi mahalla institutining mavjudligida yaqqol namoyon bo'ladi. Oila ichida shakllangan mas'uliyat va mehnatsevarlik qadriyatlari mahalladagi jamoaviy faoliyatda ijtimoiy mazmun kasb etishi mumkin.

Mahallaning mazkur imkoniyati Yangi O'zbekiston siyosatida institutsional jihatdan ham kuchaytirilmoqda. Taraqqiyot strategiyasida mahallalarda yoshlar yetakchilari, bandlik va tadbirkorlik bilan shug'ullanuvchi institutlar, o'qitish markazlari hamda ijodiy klublarni rivojlantirish nazarda tutilgan. [4]

2025-yilda mahalla tizimini rivojlantirish bo'yicha taqdim etilgan rasmiy yondashuvda mahalladagi imkoniyatlarni loyihaga aylantirish va ular asosida ish o'rinlari yaratish mexanizmlariga alohida urg'u berilgan[5]. Bu yondashuv mahallani faqat ijtimoiy himoya instituti emas, balki iqtisodiy tashabbus va lokal kreativlikni faollashtiruvchi institut sifatida talqin qilish imkonini beradi.

3. NNT va volontyorlik — "ijtimoiy kreativlik maktabi"

Fuqarolik jamiyati institutlarining kreativ mehnat munosabatiga ta'sirining muhim yo'nalishi volontyorlik va loyihaviy faoliyatdir.

Volontyorlikda faoliyatning ma'nosi ko'pincha bevosita moddiy rag'batdan tashqariga chiqadi. Shaxs muayyan ijtimoiy muammoni ko'radi, uni hal qilish jarayoniga qo'shiladi va o'z harakatining boshqa insonlar hayotiga ta'sirini kuzatadi. Bu esa mehnatning ijtimoiy foydalilik komponentini kuchaytiradi.

NNT va fuqarolik tashabbuslarida ishtirok etish esa yoshga g'oya ishlab chiqish, loyihani rejalashtirish, jamoa shakllantirish, resurslarni topish va safarbar etish hamda natijalarni baholash kabi kompetensiyalarni amaliy vaziyatda o'zlashtirish imkonini beradi [9; 10:263–269].

4. Oila va fuqarolik jamiyatining besh funksional mexanizmi

Tahlil natijasida oila va fuqarolik jamiyatining yoshlarning kreativ-konstruktiv mehnat munosabatiga ta'sirini beshta funksional mexanizmga ajratish mumkin.

Aksiologik funksiya mehnatsevarlik, halollik, mas'uliyat, kasb-hunarga hurmat, tashabbus va natijaga javobgarlik kabi qadriyatlarni shakllantiradi.

Ijtimoiylashtiruvchi funksiya yoshga hamkorlik, rollar taqsimoti, mehnat intizomi va ijtimoiy javobgarlikning real tajribasini beradi.

Motivatsion funksiya ota-ona, ustoz, tengdosh va muvaffaqiyatli ijtimoiy namunalarning yoshning kasbiy intilishlariga ta'sirini ifodalaydi.

Kommunikativ-kooperativ funksiya jamoada ishlash, kelishuvga erishish, fikrni asoslash, loyiha yuritish va umumiy natija uchun javob berishni rivojlantiradi.

Kreativ-faollashtiruvchi funksiya esa yoshni mavjud vaziyatni shunchaki qabul qiluvchi obyekt emas, muammoni aniqlaydigan va yangi yechim taklif qiladigan faol subyektga aylantirishga xizmat qiladi.

Ushbu besh funksiyaning dastlabki tizimi foydalanuvchi matnida ham ajratib ko'rsatilgan.

Xulosa. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarni shakllantirish mumkin.

Birinchidan, yoshlarning mehnatga kreativ-konstruktiv munosabati individual psixologik xususiyat emas, balki ko'p bosqichli ijtimoiylashuv mahsulidir. Uning birlamchi qadriyat va dispozitsion asoslari oilada shakllanadi.

Ikkinchidan, Bourdieu habitus konsepsiyasini mehnat ijtimoiylashuviga tatbiq qilish asosida "mehnat habitusi"ni shaxsning mehnatni idrok etishi, kasbiy tanlovi, vaqt, mas'uliyat, daromad, tavakkal va natijaga munosabatini yo'naltiruvchi nisbatan barqaror dispozitsiyalar tizimi sifatida talqin qilish mumkin.

Uchinchidan, oilaning samarali funksiyasi yoshning kelajak kasbini uning o'rniga tanlash emas, balki ongli kasbiy tanlov kompetensiyasini shakllantirishdan iborat. Bu subyektlik kreativ mehnatning muhim shartidir.

To'rtinchidan, mahalla oila doirasida shakllangan qadriyatlarni jamoaviy faoliyat va ijtimoiy mas'uliyat tajribasiga aylantiruvchi o'ziga xos milliy institut sifatida namoyon bo'ladi. Yangi O'zbekiston sharoitida mahalla-yoshlar-bandlik-tadbirkorlik aloqalarining institutsionallashuvi mazkur imkoniyatni yanada kengaytirmoqda[5].

Beshinchidan, volontyorlik, NNT va fuqarolik tashabbuslari yoshlarning muammoni ko'rish, g'oya yaratish, loyihalash, hamkorlik, resurslarni safarbar etish va natijani baholash kompetensiyalarini rivojlantiruvchi "ijtimoiy kreativlik maktabi" sifatida talqin qilinishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. 15–19 yoshdagi band aholi soni. – 2026-yil 21-iyulda yangilangan rasmiy statistik ma'lumot.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Prezidentimiz yoshlar bilan uchrashib, yangi tashabbuslarni ilgari surdi. – 30.06.2026.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Mahalla tizimini rivojlantirish bo'yicha islohotlarni yangi bosqichga olib chiqish bo'yicha vazifalar belgilab berildi. – 14.10.2025.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida.
6. Bourdieu P. Outline of a Theory of Practice / Trans. by R. Nice. – Cambridge: Cambridge University Press, 1977. – P. 72–83.

7. Bourdieu P. The Forms of Capital // Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education / Ed. J.G. Richardson. – New York: Greenwood Press, 1986. – P. 241–258.
8. International Labour Organization. Decent Work Country Programme for the Republic of Uzbekistan 2021–2025. – Geneva: ILO, 2021. – P. 6 et seq.
9. Abdullayev A.A. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirishda yoshlar ijtimoiy faolligidagi o'zgarishlar dialektikasi // Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar. – 2026.
10. Isakjanova S. Yoshlar tadbirkorligining bandlikni ta'minlashdagi roli va ta'siri (O'zbekiston misolida) // Qo'qon universiteti xabarnomasi. – 2026. – № 17. – B. 263–269.